

Ta det som
EN MAN
HAMPUS NESSVOLD

LÄRARHANDLEDNING

Text: Ann-Marie Körling

BONNIER
CARLSEN

Vi börjar med uttrycket.

Detta är en lärarhandledning till boken *Ta det som en man* av Hampus Nessvold. Innan vi börjar med att bekanta oss med den fysiska boken och dess innehåll ska vi fundera över uttrycket "Ta det som en man". Vad har du själv för tankar och föreställningar?

Lärarens förhållningssätt till boken

Som lärare kan det vara viktigt att här fundera över det pedagogiska förhållningssättet och hur vi ska bemöta elevernas flerstämmighet i frågor vi diskuterar. Samtalet som vi lärare leder ska präglas av saklighet och tolerans. Eleverna har rätt att uttrycka sina åsikter och ståndpunkter men ska samtidigt förstå att deras värderingar och deras ordval också kan vara olika andras. Läraren har till uppdrag att verka så att eleverna kan uttrycka sig och ska därför ge dem möjligheter till det. Det är inte lärarens sak att döma elever som tycker "fel" utan verka så att undervisningen bidrar till att utveckla tolerans och förståelse. Det gör vi genom att möta våra egna föreställningar och få dem belysta och genom en förståelse som byggs genom kunskap. Därför ska de olika perspektiven både ge möjlighet att synliggöras och bemötas.

Attityder till frågor som lärare för fram kan vara variera. Det kan bero på vilken kultur som skapats i klassrummet och att frågor som boken väcker kan vara något man vill skydda sig ifrån i kollektiva samtal, trots att man funderar på dem. Av det skälet gäller det att inte själv fastna i attityderna utan hålla sig till frågan. Kollektiva attityder är sällan ett uttryck för vad var och en tycker. Undervisningen påverkar var och en av dem trots att det initialt inte förefaller så. Av det skälet är det viktigt att tala om bokens innehåll och via det skapa möjlighet till samtal där eleverna får välja att tala om sig själva eller om personen i boken.

Sexualkunskap är ett innehåll i kursplanerna. Det är ett ämne som måste och ska utvecklas. Författaren Hampus Nessvold, 21 år gammal, skriver om hur han ville lära sig om sex men inte visste hur eller var han kunde göra det. Jag citerar:

Jag ville lära mig! Men var gör man det? Under sexualundervisningen pratade läraren bara om könssjukdomar och visade hur man trär på kondomer på e-kolvar och provrör. Att bli stammis på umo.se kändes nördigt. Att prata med mamma och pappa om att "bli bra på sex" var så långt bortom "blommor och bin" att det var uteslutet, och att prata med mina killkompisar var verkligen HELT uteslutet.

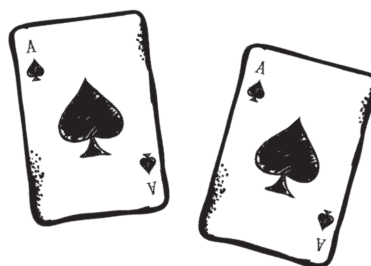
(Sid. 69)

Dock hjälper det och avdramatiserar mycket om man kan prata med sina vänner om sex, och framför allt är det ju väldigt kul. Inte på det tragiska och förlegade sättet som man gör på sexualundervisningen i skolan, där konsekvenser som barn och könssjukdomar står i centrum, eller på det klyschigt skrytiga sättet, där man målar upp sig själv som en fingerfärdig sexgud.

(Sid. 74)

Båda dessa textstycken ovan kan man ta upp till ett gemensamt samtal om undervisningens innehåll. Elever har rätt att påverka undervisningen genom att delta, medverka och påverka. Vad tycker vi lärare om Hampus Nessvolds påståenden och vad tycker eleverna om det som sägs?

- Fungerar undervisningen?**
- Vad fattas?**
- Vad behöver den innehålla?**
- Varför innehåller undervisningen konsekvenserna av ett sexliv?**

För att undervisa om det boken berättar måste vi lärare själva läsa boken. Gör det! Det är också en utbildning i hur unga tänker och funderar idag. Genom ungas röster kan vi få tillgång till hur och vad vi ska undervisa om.

Anne-Marie Körling

Anne-Marie Körling är lärare, föreläsare samt författare och utnämnd till Sveriges läsambassadör 2015–2017.

Anne-Marie har en lång pedagogisk bakgrund och brinner för läsning. Hennes bok "Textsamtal och bildpromenader" utkom i april 2017 och "Väck läshungern" 2018.

Barn och ungas psykiska hälsa

Den psykiska ohälsan ökar bland våra unga. Att vara ung handlar om att förstå vem man är och vad man tänker om sig själv. Det är också att lära sig förstå att man påverkas av hur man "ska" vara trots att man kanske inte vet hur det är att vara den man innerst inne är. Därför är böcker om identitetsskapande viktiga och ger eleverna möjlighet att i en trygg lärmiljö och i lärarens öppna förståelse våga möta frågor som de dagligdags kan kämpa med. Med vårt språk kan vi sätta ord på känslor och genom att läsa och samtala kan vi närma oss frågor som vi funderar kring, men inte har någon att dela dem med.

Tala och tänka "som om"

Hampus Nessvolds bok ger oss en möjlighet att tala om hans upplevelser i boken. Det ger eleverna möjlighet att skydda sig en aning, vi talar om någon annans liv och identitetsutveckling, och det ökar möjligheten att prata "som om". Att prata "som om" handlar om att få värna sin integritet men ändå möta frågor som kan beröra den egna personen. Är frågorna för känsliga och för personliga ger bokens innehåll en möjlighet att prata om författarens berättelse även om vi talar om oss själva.

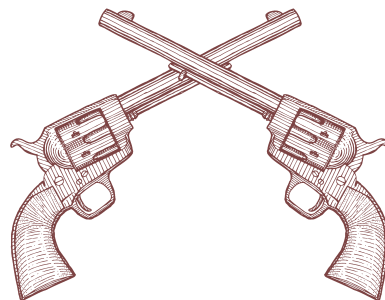
Börja med uttryck

Låt eleverna möta nedanstående uttryck på tavlan då de kommer in på lektionen. Du kan antingen skriva för hand eller i digital form. Den digitala formen är mer distanse-rad, den handskrivna mer personlig. Jag föredrar den digitala formen då jag kan välja typsnitt och utmana genom att förändra textens innehåll med att kontrastera dem med olika typsnitt:

Ta det som en man.

TA DET SOM EN MAN.

Ta det som en man.

Eleverna kommer fråga om varför du har skrivit som du har gjort. Det betyder att de är uppmärksamma, de läser och de är intresserade. Då elever kommenterar något om det du skrivit betyder det att de läser (de ser texten), de frågar (de är engagerade) och de har börjat tänka (kognition). Som lärare är du saklig och inte bedömande eller dömande när eleverna kommenterar. De föreställningar eleverna har om vad som menas är viktiga och ska göras synliga. Det handlar om de attityder eleverna har. glöm inte bort att undervisningen inte endast är för pojkar utan också för flickor. Låt oss fundera över uttrycket "ta det som en man". Ytterligare frågor vi kan ställa inledningsvis är:

- Vad är en man?
- Vilka förväntningar finns på en man?
- Vilka förebilder har vi av de som vi identifierar som män?
- Vilka begränsningar skapar vi genom att tänka i banor som "Ta det som en man"?
- Vad menas med könstillhörighet?
- Vad kännetecknar en man?

Utmana med att byta perspektiv. Vad händer om vi istället skriver:

- Ta det som en pojke
- Ta det som en kvinna.
- Ta det som en människa.
- Ta det som ett barn.
- Ta det som en vuxen.
- Ta det som den du är.

Vilka blir skillnaderna? Varför?

Variera privat läsning med gruppläsning och helklassundervisning

Författaren Hampus Nessvold är öppen med sina erfarenheter och generös med hur han själv har fått lära sig det han vet och det han formats av. Han berättar om hur det är att vara man, och ur ett perspektiv vi sällan talar om. Det är hans berättelse. Det är den vi delar. När vi gör det måste vi få göra det på olika sätt. Vissa saker kan vi tala livligt om, andra samtal kanske inte hör hemma i en helklass utan i mindre grupper. Ibland bör och ska läsningen vara enskild och privat.

De attityder vi vill diskutera, till exempel gruppsytryck, finns också i vårt klassrum. Läroplanen ger oss ord som tolerans, respekt och varje elevs rätt att uttrycka sin åsikt och mening. Men också att varje elev ska få lära sig om andras värde och rättigheter. I en klass med tonstarka röster kan andra komma till korta. När vi diskuterar en bok, dess innehåll, författare och illustratörer kan eleverna också få möjlighet att prata om någon annan än sig själva.

Eleverna måste ha rätt att hålla på sitt privatliv. Vi kan inte avkräva dem svar på känsliga frågor. Vi kan istället låtsas att författaren är vår klasskamrat. Hur gör vi då? Vilka är vi då? Hur skulle vårt klassrumsklimat fungera för författaren? Vilka ord skapar hinder för dialog och förståelse?

Unga behöver också få läsa utan att vi kräver något av dem. Inte alla böcker handlar om att ha textsamtal utan om möjligheten att få läsa och fundera för sig själv. Att upptäcka sin sexualitet och allt som kommer med att prestera, härma och själv upptäcka är kantat av att göra något man tidigare inte har gjort och där vi inte har lika erfarenheter.

Jag minns en elev som skrev en fin dikt om att ha ett verkligt samlag. Han lämnade in den till mig. Det förtroendet fick jag. Jag läste en berättelse där han nu hade insett att hans högljudda prat om sex och "knulla" inte längre var aktuellt för hans del. Han var nu en erfarenhet rikare och sa att ha samlag med någon betyder att vara väldigt nära, att ögonen är nära ögonen, att huden är nära huden, att andedräkten andas in av den andre. Han skrev att han nu inte ville prata om det på killars vis, ryggdunk och utlämnande, utan att han ville vara mer privat. En annan kille berättade att alla, också lärarna, trodde att killar var mer erfarna än de faktiskt var: "Jag vet ju inte ens hur man pussar men jag vet himla mycket om sån't jag aldrig gjort eller ens vill göra."

Loggbok för egen läsning

Läsforskare Gunilla Molloy beskriver i Skolverkets modul för samtal om text hur loggskrivandet kring böcker ger eleverna möjligheter att tänka, kommunicera och lära. Att låta eleverna läsa och skriva en egen loggbok kring de frågor de funderar på och vad de reagerar på i texten är ett sätt att närma sig frågor som rör den egna identiteten och det egna sexlivet. Denna bok ska vara privat och inte ett underlag för lärarens bedömningar eller utgöra ett underlag för läraren att kontrollera att arbetet blivit gjort. Den är att betrakta som en kommunikation via boken och det boken väcker hos läsaren. Den ska inte läsas av någon annan än eleven själv och kan ge eleven stöd i samtalen med resten av klassen. Den kan därför betraktas som en dagbok. Som sådan är den skyddad enligt barnkonventionen.

Bokens rubriker som rubriker för samtal

Vi behöver inte gå över ån efter vatten. Boken är källan för undervisningen. Jag brukar leta efter rubriker och använda dessa som undelag för undervisningssamtal. Här är några exempel:

Mormor

Under ytan

Mina vänner

**Så mycket tid som jag har ägnat åt att
försöka se större ut än vad jag är**

Vem FAN vill hitta sig själv?

Sex-skola

Hjälp! Jag är en man!

Kramas utan dunk

Ingenting är som på film

Placera i FACK-helvetet

Jag vägde mig varje kväll

Hårda fakta om manlighet

Inte riktigt som jag tänkt mig

Bokomslaget som ingång

Bokomslag är själva ingången till böckerna. Omslagen försöker ge läsaren en bild av vad boken kommer att beröra. Därför kan vi föra samman bokens rubriker med omslaget.

- Vad berättar omslaget?
- Hur beskrivs manlighet i omslaget?
- Vad känner vi igen oss i?
- Vad utmanar oss?
- Varför?

Omslaget kan inkludera under hela läsningen, vi kan börja där, vi kan återkomma till det under det vi läser och vi kan studera det efter att vi läst och diskuterat:

- Hur förändras vår attityd till omslaget?
- Varför?
- Har vi blivit mer nyanserade och varför i så fall?

Bokomslaget är inte bara bokens framsida utan också bokens baksida. Det är två olika ingångar till boken beroende på de två olika sätten att presentera boken på:

- Ta det som en man
- Hjälp! Jag är en man

Det är en utmärkt start att diskutera bokens innehåll och olika perspektiv som boken kommer att erbjuda. Låt eleverna diskutera de olika påståendena ovan och fundera över skillnaderna och varför de skapar skillnad.

Bokens ordförråd

Genom ord kan vi synliggöra. Ord kan vara övergripande och generella. Ord kan vara grova och uppstå i grupp och kultur. Ord kan vara specifika och röra det inre. Med ord kan vi "tänka, lära och kommunicera" (Lgr 11 sid 222). Det vimlar av ord i böcker. Ta vara på ordförrådet Hampus Nessvolds bok ger och utmanar med. Jag lyfter några ord att diskutera:

•kriterium	•porrdjungel
•fördomar	•runka
•manlighetsnormer	•knulla
•tonårsbeteende	•gråta
•jämföra	•romantik
•förebild	•smal
•samtycke	•känsla
•bög	•panikångest
•tafsa	•osäkerhet
•kuk	•skör

Bokens faktadelar vitt på svart.

I bokens svarta sidor syns hårda fakta om manlighet. Det är "svart på vitt" från sidan 120 till 128. Varje enskild bild av siffror och jämförelser kan vi föra fram, utan att därmed värdera klassens språk, och diskutera:

•Hur kommer det sig att **75%** av flickorna på gymnasiet blivit kallad hora eller slampa?

•Hur kommer det sig att **67%** av killarna blivit kallade bög?

•Hur kommer det sig att flickor identifierar sig som feminister och killar som gamers? Vad menas med feminist? Vad menas med gamer? Hur kan vi tala om detta? Vad kan vi förändra?

•Hur kommer det sig att flickor presterar bättre i skolan än pojkar? Vad skulle kunna göra skillnad? Vad kan killar göra?

•Hur kommer det sig att elever upplever att de inte har någon att prata med? Vad betyder det? Hur kan vi förändra där vi är? Och i det stora hela? Både för oss själva och för samhällsklimatet?

•Hur kommer det sig att vi hellre talar med mamma när vi är oroliga och bekymrade? Varför talar vi inte med pappa?

•Hur kommer det sig att det är vanligare med självmord hos män än hos kvinnor? Vad beror det på? Vad kan man göra för skillnad? Hur kan man förhindra? Vem kontaktar man? Hur pratar man om självmord?

Då det gäller depression och självmordstankar måste vi alltid ta detta på stort allvar. Våga lyssna och stanna kvar. Som lärare behöver vi kunskap om hur man stöttar elever som är deprimerade så att de kan få uppleva att de är sedda och viktiga i skolan. Vi behöver också se till att elever ges information om var man kan söka hjälp och att de inte på något vis är ensamma om sin situation eller sin depression. RFSU, Självmordslinjen, Bris, Mind har både erfarenhet och kunskap och är öppna för dem som behöver.

Lästips:

Mårten Sandén har i boken "Sju förtrollade kvällar" (Rabén & Sjögren, 2015) beskrivit både självmordets konsekvenser för anhöriga och hur man som medmänniska kan förhindra att en människa tar sitt liv.

#metoo

Metoo bröt tystnaden som många flickor och kvinnor burit på. Tystnaden om sexuella övergrepp och kränkningar, både fysiska som verbala, i samhället och i skolan. I skolan har alla individer rätt att uppleva trygghet, respekt och "växandets glädje" som Lgr 11 beskriver. Det betyder att skolan har ansvar för varje individs rätt till tolerans och respekt i klassrum, matsal, idrottssal och skolgård. Genom #metoo synliggörs kvinnors situation och därmed kan och ska förändring möjliggöras. I skolan handlar det om att visa, lyfta och utbilda i frågor där människor ska verka sida vid sida, med samma rättigheter och fredade från kränkningar.

Egna läsreflektioner

Jag brukar gå in i bokhandeln och fråga bokhandlare om böcker. Jag skulle köpa YouTube's Therése Lindgrens bok *Ibland mår jag inte så bra* eftersom jag som läsambasador fått veta att unga, redan 11-åringar, köper boken. Bokhandlaren sa att det är alldeles för få vuxna som läser det barn och unga läser. "Det borde vi göra", sa bokhandlaren. "Och särskilt när det handlar om barn och ungas mående." Bokhandlaren tittade mig djupt i ögonen och sa: "Killar behöver också en bok. En bok som de kan tänka ihop med. Killar undrar över sina muskler, sin vikt, sin påtvingade attityd och vem de egentligen är", sa bokhandlaren. "Jag ser det på nära håll. Men vem skriver en sådan? Och hur kan vi få vuxna att läsa den också? Så att vi får förstå och lära oss."

Äntligen, tänkte jag då jag fick Hampus Nessvolds bok tillsänt mig.

Böcker ger oss möjlighet att se saker på olika sätt. Skönlitteraturen ger oss möjlighet att vara någon annan, tänka "som om", resa till platser vi aldrig besökt, möta andra sätt att leva och spegla våra innersta tankar och funderingar. Få nya ord. Uppleva mening. Därför ska vi också främja allt läsande. Den flerstämmighet som böckerna ger oss skapar nyanser mellan vitt och svart. Därför ska vi se till att det finns många böcker där barn och unga är. Nu finns *Ta det som en man*.

